

DE MIDDELEEUWEN

Antwoordkernen bij Eureka 1, 4-de herziene druk, 2010-2011

Antwoordkernen zijn vrijwel nooit volledige zinnen. Antwoordkernen geven alleen aan, wat er beslist in het antwoord moet staan.

De bedoeling is, dat je eerst zelf de antwoorden vindt/bedenkt. Daarna maak je er zelf goede *eigen* zinnen van. Pas achteraf controleer je, of je antwoord goed is. Vaak is het geen kwestie van goed of fout, maar van volledig of niet volledig.

Wat zijn de regels voor het maken en nakijken van opdrachten:

Indelen

1. **Voor** in het schrift komen de aantekeningen te staan en ook de uitwerkingen
2. **Achterin** het schrift komen de opdrachten te staan

Oprachten:

3. Alle opdrachten moeten gemaakt worden. De antwoorden moeten in **HELE** zinnen uitgeschreven worden.
4. Je slaat steeds een regel over tussen de opdrachten.
5. Alle antwoorden moeten nagekeken worden:
 - a. Is een antwoord goed, dan zet je met **RODE** pen een ✓ voor de kantlijn.
 - b. Is een antwoord fout en je snapt *waarom* je antwoord fout is verbeter je met **RODE** pen.
 - c. Is een antwoord fout en je snapt *niet* waarom je antwoord fout is dan zet je met **RODE** pen een ? voor de kantlijn. Dat moet je dus vragen in de les.

Soms komt er bij de antwoordkernen **xxx**: dat betekent: zo'n antwoord moet je helemaal zelf bedenken. Vaak gaat het dan om een eigen mening, of een eigen voorbeeld: zoiets kunnen we natuurlijk niet voor je bedenken.

→ betekent: de opdracht is geen vraag. Je moet alleen de opdracht lezen. De vraag komt dan daarna: zie bij opdracht 3 →; de vraag staat bij 3.1.

..... betekent, dat wat op de stippellijn moet, overgenomen moet worden uit het boek.

15.1. het hofstelsel

1.

Hofstelsel	Afspraken tussen de <u>vrije</u> grootgrondbezitter en de <u>onvrije</u> horige
Horige boer	boer, die in ruil voor bescherming, zijn vrijheid opgaf (dus onvrije boer)
Herendiensten	Betalingen in arbeid en goederen van de horige boer aan de heer
Heerlijkheid, villa, domein	Grootgrondbezit van een heer

Village	Dorp
Hof	Versterkte boerderij van landheer
Hofmeier, rentmeester	Plaatsvervanger / = een soort van 'boekhouder' van de landheer
Reserve	Deel van de opbrengst van het land bestemd voor de heer
Tenure	Deel van de opbrengst van het land voor de boer

2.

<i>Hofstelsel</i>	<i>Landheer</i>	<i>Boer</i>
Voordelen	Herendiensten / voedselvoorziening	Bescherming

3. →

3.1. Economie

3.2. De meeste mensen leven van de landbouw en wonen op het platteland.

4. De heer verloor een arbeidskracht (en de eventuele kinderen van de vrouw!)

5. xxx

5.1. HV xxx

6. bebouwd en onbebouwd (braak)

6.1. voorkomen van uitputting van de grond

6.2. zomertarwe, groeit in de zomer en is in de herfst te oogsten

6.3. Het is een ongeschreven bron, want het is een afbeelding. Het is een primaire bron, want de afbeelding komt uit de tijd zelf /de tekenaar heeft zijn tekening gemaakt op basis van eigen waarneming

6.4

Betalingen in:	Arbeid	Goederen
Corvees: }	Werken op het land van de heer Aanleggen van wegen, paden, bruggen, sloten en kanalen.	Hooi Timmer- en hakhout Vergoeding voor molen en oven. Eieren en gans Vergoeding bij dood horige of bij huwelijk met horige van een ander domein Grondbelasting

6.5. Herendiensten, die bestaan uit betalingen in arbeid en goederen, worden ook wel **corvees** genoemd.

6.6. xxx

7. → **HV**

7.1. Slecht

7.2. Arme; gebogen; opgelapt; blootsvoets; kind in oude lappen in kom; zielig.....enz.

- 7.3. Geschreven, omdat het tekst is en een primaire bron, omdat de bron afkomstig is uit de tijd dat er horige boeren waren (we nemen aan, dat de dichter zelf die horigen heeft gezien...)
- 7.4. Niet, weinig mensen waren alfabeet (alleen de geestelijken konden lezen en schrijven; sommige hoge edelen)
- 8. **HV**. Maak een vergelijkingsschema!.....xxx

15.2. Het leenstelsel

- 9. Gevolgen
- 9.1. Onbedoeld: het West-Romeinse Rijk is niet ten val gebracht met de bedoeling om het Frankische Rijk te stichten; indirect: dit gevolg trad pas eeuwen na de val van het WRR op!
- 10. xxx
- 11.negatief, want de klagers mogen er niet door
- 11.1. **HV**, omdat de heren machtiger waren dan de zendgraven en omdat de koning ver weg was
- 11.2. verklarende, want er wordt om uitleg / verklaring/ toelichting gevraagd!
- 12. zie onderstaand schema eerste kolom
- 12.1.

elementen	beschrijving
Vazalliteit	Een heer wordt vazal / militair (daad) van een machtiger heer
leen	De vazal krijgt voor zijn militaire diensten (daad) 'betaald' met een leen = stuk land [feodum] in bruikleen
Overheidsgezag	De vazal bestuurt (raad) het leen in naam van de koning. Ook hier is het leen het 'salaris'

- 13. De ene heer belooft trouw aan een andere heer om hem met **raad en daad** bij te staan. In ruil daarvoor krijgt hij een **stuk land in bruikleen dat hij bestuurt in naam van de koning**.
- 14. koeien (N.B. feodum komt van fehu= vee!) betaling **in natura**
- 14.1. 45 koeien
- 14.2. **HV**: het is duur om ridder (miles) te zijn: alleen een paard is al 12 koeien. 45 koeien is de helft van een tegenwoordige Nederlandse 'gemiddelde' veeboer!
- 15. onderdeel / element 1 = vazalliteit: het zwaard omdoen is DAAD
- 15.1. ongeschreven, want het is beeld
- 15.2. koning (heer) trouw te volgen in de strijd (**daad**).

- 16. leen (feodum)
- 16.1.
- 16.2. besturen en rechtspreken in naam des konings
- 16.3. leen
- 16.4. HV getuigen
- 16.5. HV getuigen = primaire bronnen = bewijzen, dat het contract heeft plaatsgevonden!
- 17. deling van het Karolingische Rijk in 3 delen
- 17.1., omdat hieruit de latere staten Frankrijk en Duitsland ontstaan
- 17.2. HV : midden wordt van twee kanten aangevallen

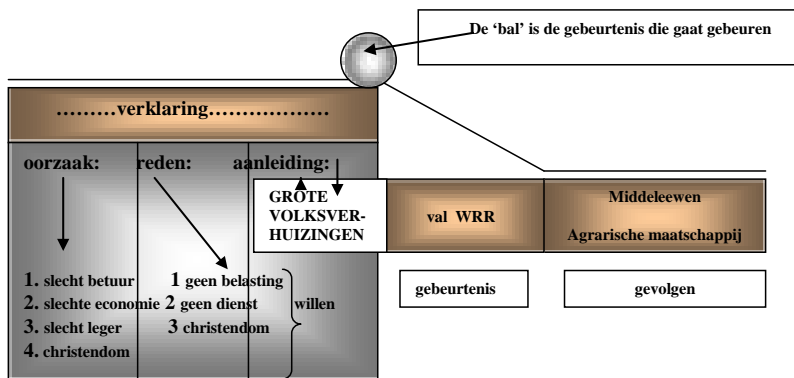
15.3. de basis van de feodale maatschappij

- 18. Betrouwbare militairen en bestuurders
- 18.1. HV: ongunstig: heer is niet alleen grondbezitter, maar ook militair en bestuurder
- 19.

<i>Vergelijkingspunten</i>	<i>Leenstelsel</i>	<i>hofstelsel</i>
Wie?	Vrije heren tegenover vrije heren	Vrije heren tegenover onvrije boeren
Doel?	Politieke macht verdelen	Economische macht verdelen

- 20. xxxx
- 20.1. een maatschappij die bepaald wordt door leenstelsel en hofstelsel
- 20.2. het hofstelsel levert het inkomen voor de heren (ADEL!) van het leenstelsel
- 20.3. politiek (L) en economie (H)
- 21. staatsvorm = is er een gekroond staatshoofd?
Regeringsvorm = wie heeft (hebben) de politieke macht in handen?
- 21.1. aristocratie, monarchie: aristocratische monarchie
- 22. xxx doen!
- 22.1. doen

23.

24. B, c, e

24.1. Dorp met kerk en hof

24.2. Akkers en woeste grond

24.3. Zomertarwe, wintertarwe, braak (onbebouwd)

24.4. Tenure

24.5. Reserve

24.6. Reserve: '...1/4 tot een 1/3 was reserve

25. 1a; 1c.; 1 e.

2 b; 2d; 2f; 2g; 2h.

26. Het onveilig was in de (vroeg) Middeleeuwen

26.1.verklarende, want begint met waarom

26.2. Ridderuitrusting in koeien; horigen betalen met goederen en arbeid

27. Maatschappij waarin de meeste mensen leven van de landbouw en wonen op het platteland (de domeinen).

28. →

28.1. Leenman

28.2. Bestuurt

28.3. Frankische Rijk; trouw; vazallen

28.4. Leenmannen

28.5. Markgraaf (hertog)

28.6. Zendgraven

29. Vazallen

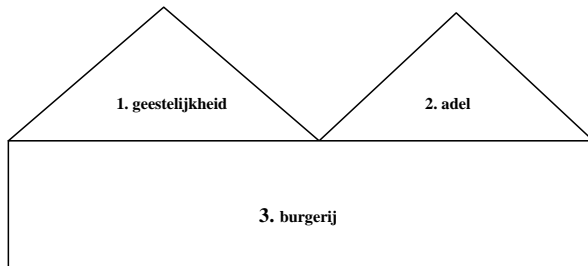
29.1. Ridder

- 30. Ongeschreven, want beeld; primair, want document uit 1028: schrijver/tekenaar heeft ridders zelf gezien
- 31. 1. militair zijn; 2. besturen. 3. rechtspreken
 - 31.1. Raad en daad
 - 31.2. De adel of de aristocratie

16.1. de rooms-katholieke kerk

- 32.omdat, bisschop van Rome = opvolger van Petrus: de stichter van de Kerk
 - 32.1. Paus
 - 32.2. **HV: Petrus (PAUS) krijgt de sleutels van de hemelpoort. Hij bepaalt, wie in de hemel komt. Dus ook of de koning daarin komt!**
- 33. Seculier = geestelijkheid die tussen de mensen werkt; regulier = geestelijkheid die in kloosters leven.
 - 33.1. paus- aartsbisschoppen – bisschoppen - dorpspastoors
- 34. Stichter van de christelijke kerk in Nederland / start bekeren
 - 34.1. Sint Servaas en Bonifatius
- 35. Mannen = monniken; vrouwen = nonnen
 - 35.1. Armoede, gehoorzaamheid, kuisheid
 - 35.2. Leven zonder partner (huwelijk) en seksuele omgang
- 36. **HV maakt nu eerst A t/m D op bladzijde 132**
 - A. Van kerk der machtelozen (armen) tot kerk der machthebbers (rijken)
 - A1. de toetreding tot de kerk van rijke Romeinse burgers, zelfs van de keizer / erkenning van het christendom door de Romeinse staat, later zelfs staatsgodsdienst
 - A2. Na 1000 jaar wordt de duivel losgelaten.
 - A3. levensboom, levensrivier
 - A4. Dan vindt het laatste oordeel plaats. Wie dan niet 'goedgekeurd' wordt, is voor altijd verloren.
 - A5. Duizendjarig Rijk: de machthebbers worden van hun troon gestoten / er is geen plaats voor machthebbers en rijken: armoede is een voorwaarde voor een nieuw leven
 - A6. vroege kerk: nadruk op 1000 jarig rijk hoort bij vroege kerk. Memento Mori, beloning voor een goed leven op aarde hoort bij late kerk
 - B. 1. De kerk neemt kritiek serieus en verandert 2. De kerk drukt kritiek de kop in: wie kritiek gaf was een ketter en werd door de inquisitie / kerkelijke rechtbank 'verhoord'
 - B.1. Verbranden = ziel vernietigen = geen eeuwig leven

- C. Kerk heeft tegenstrijdige belangen: als priester: gij zult niet doden; als leenman: militaire dienst verrichten voor de leenheer.
- C.1. De armen / de horigen
C.2. De adel, de hoge geestelijkheid
- D. Doen
- D.1. Een door geboorte bepaalde maatschappelijke klasse van vrije mensen
D.2. Stand is alleen voor vrije mensen
D.3. Rangorde van hoog naar laag: piramidevorm (bijv. een leger)
D.4.

1 = godsdienst; administratie; onderwijs; verzorging; wetenschap

2 = militair zijn, bestuurder zijn, rechter zijn

3 = handel en ambachten; vrije boeren

D.5. Horigen staan helemaal onderaan. De plaats onder het gebouw is de fundering en die houdt het gebouw overeind.

- D.6. Geestelijken mogen geen nakomelingen hebben en kunnen hun stand niet doorgeven aan nageslacht. Geestelijken komen dus uit de twee andere standen!
- D.7. De meeste geestelijken komen voort uit de tweede stand = de adel

16.2. De islam

37. Godsdienst met 1 god
38. Jodendom en christendom
- 38.1. HV** 1= monotheïsme/ god als schepper
2 = openbaring
3 = prediken
4 = heilig boek
- 38.2. HV** geeft aan dat de wortels van christendom en islam bij jodendom liggen
- 38.3. 1= rooms-katholiek
2= orthodox
3= soennieten
4= sji'ieten
39., omdat Mohammed de nieuwe godsdienst de handel zou laten bloeien

40. omdat Ka'aba en godsdienstige feesten (niet-islamitisch van oorsprong!) werden opgenomen in islam

41. →

41.1 Antwoord in schema op volgende bladzijde

Geloofsbelijdenis	1 God , Mohammed profeet
Gebed	5 x per dag
Liefdadigheid	1/40 jaarinkomen
Vasten	Ramadan, vastenmaand
Hadj	Bedevaart naar Mekka

41.2. Strijd tegen ongelovigen; strijd tegen christenen en joden – belastingplichtig maken

41.3. Je best doen voor je geloof

41.4. Ka'aba: heilig gebouw in Mekka

Koran: heilig boek Islam

Islam: onderwerping aan Allah

Allah: God

Hidjra: vlucht naar Medina

Medina: Mohammed vluchtte in 622 naar deze stad

Hadj: bedevaart naar Mekka

Moslim: volgeling van Mohammed

Imam: islamitische geestelijke

Djihad: heilige strijd

Ayatollah: hoogste schriftgeleerde

(sji'ieten)

16.3. de Kruistochten

42. **Welke** gebieden **wanneer** veroverd zijn; **hoe** ze heten (*beschrijvende vraagwoorden*)

43. (**Waarvoor** kwamen de Kruistochten op gang?) **OORZAKEN** (*verklarend vraagwoord*)

- te veel horige boeren op de domeinen;
- overvolle steden;
- te veel edelen. Niet alle edelen konden nu nog grond krijgen;

43.1. Uit uitbreiding islam (blz. 110): concurrentiestrijd tussen christendom en islam

43.2. (**Waarom** een kruistocht?) **REDENEN**: (*verklarend vraagwoord*)

Paus: vereniging christenen/katholieken, macht

Adel: grondbezit, aflaat

Horigen: werk/verdiensten, aflaat

Italiaanse kooplieden: uitschakelen concurrentie, winst.

Anderen: geloof, avontuur

43.3. (Door welke gebeurtenis gaan de kruistochten *beginnen*) AANLEIDING:
oproep paus na verovering Jeruzalem door de Turken

1 = door welke gebeurtenis..... = aanleidingvraag
2 = waarom een kruistocht = redenvraag
3 = waardoor kwamen..... = oorzaakvraag

44. →
44.1.

Feit	Argument
De paus riep op tot kruistocht	De paus had te maken met allerlei verschillende groepen binnen de kerk die met elkaar ruzie maakten over het geloof. Daarom riep hij op tot kruistocht! En
Edelen deden mee aan de eerste kruistocht	Veel edelen hadden te weinig land geërfd. Om aan nieuw land te komen vonden zij deelname aan de kruistocht aantrekkelijk
Horigen deden mee aan de eerste kruistocht	Horigen leden onder het hofstelsel. Er werd hun vrijheid beloofd als ze deelnamen. Daarom gingen zij mee op kruistocht.
Italiaanse kooplieden deden mee aan de eerste kruistocht	De Italiaanse steden handelden veel met het Midden-Oosten. Door op kruistocht te gaan hoopten zij betere posities in het Midden-Oosten te krijgen voor hun handel en zo meer winst te maken.

45. Dus nu eerst nakijken

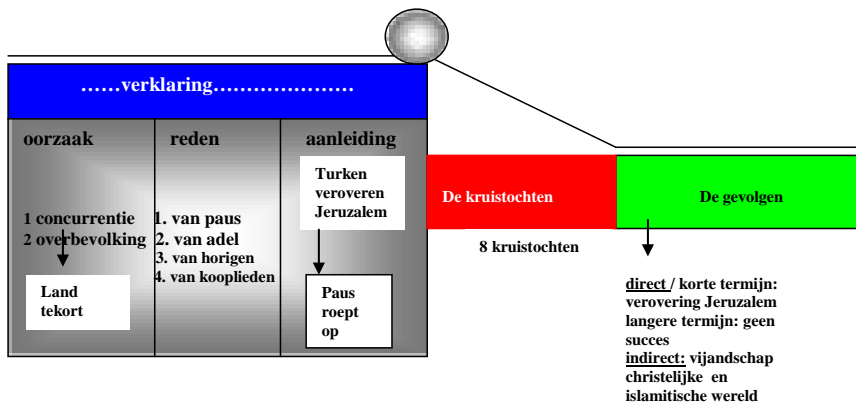
46. Zin 2 (mensen bekeren.....kerstenen)

47. Paus; Rome; St. Pieter; Sint Pietersplein; Pasen; Jezus Christus (Jezus van Nazareth); Zoon; de dood (na de kruisiging); Bijbel; Tien Geboden.
Mohammed; woorden; koran; islam; vijf zuilen; Mekka; ka'aba.

48 O R A = oorzaak, reden, aanleiding

48.1. Gebeurtenissen (gebeuren dingen in de geschiedenis zomaar?, nee toch ????)

48.2. Hieronder

49.

<i>zin</i>	<i>Feit</i>	<i>argument</i>
A	“De paus.....Rome”	“Hij.....Kerk”
B	“In.....Rome”	“Daarom..... kerk”
C	“Mohammed.....toe”.	“Daarom.....nagedacht”.
D	...”hebben.....gemeen”	“Omdat.....Mekka”,

50. Waaron
- 50.1. waardoor
- 50.2. Wanneer gaat
- 50.3. Verklarende, want o r a (oorzaak zoekt naar hoe het komt dat = verband tussen twee dingen)
- 50.4. Verklarende, want o r a (reden zoekt naar hoe het komt dat een mens / mensen iets willen laten gebeuren = verband tussen twee dingen)
51. 1b; 2c; 3d; 4a

52. Mavo / havo brugklas slaat nu de vragen 53 t/m 87.3 over en begint dus pas weer met hoofdstuk 18 = opdracht 88. De vragen 88 en volgende staan in het zwart en dat begint op bladzijde 15.

HV maakt 53 t/m 87.3. (vwo-vragen nu in het rood)

17.1. de handel bloeit weer op

53. Logo A = vroege Middeleeuwen; logo B = late Middeleeuwen
54. Reden =omdat de [door de bloeiende landbouw] rijk geworden edelen en geestelijken luxegoederen wilden bestellen
- 54.1. Oorzaak =....doordat er in Europa rust heerste, waardoor de landbouw kon bloeien.
55. Middellandse Zeegebied en Noord- en Oostzee gebied
- 55.1.

Middellandse Zeegebied	Noord- en Oostzeegebied
porselein	hout
edelstenen	vis
zijde	wol
ivoor	agrarische producten
specerijen	zout
	pelzen

- 55.2. M.Z.: Constantinopel
N-O: Brugge

55.3. vergelijkingsschema

56. Knooppunt van handelsroutes

57. Bond van handelssteden

57.1. O.a. Deventer, Kampen

58. Handelaar / koopman / bankier

58.1. Huis = in stad; kleding: burger;

58.2. Huwelijk

17.2. De middeleeuwse stad

59. Kruispunten van wegen / rivieren

Kasteel/klooster

.....doordat rivieren en kruispunten van wegen rustplaatsen zijn, waar reizigers/handelaren stoppen en overstappen

.....doordat kastelen / kloosters bescherming bieden aan kooplieden en hun handelswaar

59.1 xxx

60. Handel, heer, tol, stadsrecht, zelfbestuur, privileges, patriciaat

60.1. xxx

61. **EXTRA VWO:** xxx

62

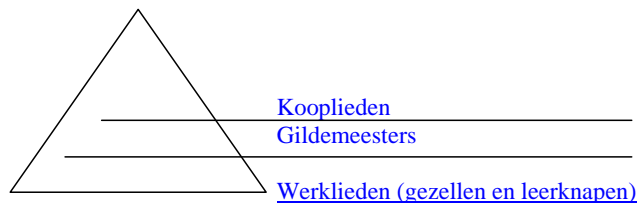
Bestuur en rechtspraak
Schepenen : rijke kooplieden
Schout: benoemd door heer
Vroedschap: adviesraad van rijke kooplieden

62.1. De middeleeuwse stad was een timocratische republiek.

62.2. **EXTRA VWO:** xxx

63. 3

63.1.

64. Organisatie van ambachtslieden die hetzelfde vak uitoefenen

- 64.1 leerknapp- gezel – meester
- 64.2 regelen arbeidsvoorwaarden, regels vaststellen kwaliteit, vakopleidingen, sociale zorg, prijsbeleid
- 64.3 kleermaker, kapper
- 64.4 ongeschreven, want beeld; primaire bron, want beeld door getuige uit middeleeuwse stad
- 64.5 **EXTRA VWO:** Overeenkomst: regelen van arbeidsvoorwaarden
Verschil: regels opstellen over kwaliteit van producten
- 64.6 **EXTRA VWO:** vergelijking → vergelijkingsschema

17.3. de gelaagdheid in de Laatmiddeleeuwse samenleving

- 65. de laag in een samenleving waar je door je afkomst / familie bij hoorde
- 65.1. Afkomst (familie)
- 65.2. **EXTRA VWO:** nu: gelaagdheid op basis van wat je kunt, wat je geleerd hebt
- 66. Agrarisch(-agrarisch-stedelijk); aristocratie: leenstelsel en hofstelsel

67

- 67.1.A eerste en tweede stand, want kleding, voedsel
.....B derde stand of horigen, want ambachtslieden (3-de stand); op de achtergrond landarbeiders (horigen?)
- 67.2. **EXTRA VWO:** piramidevorm wijst op ongelijkheid. Horigen zelfs geen stand!
- 68. 1 = zijde; 2 = Brugge; 3 = nieuwe; 4 = nieuwe (=middeleeuwse); 5 = wel; 6 = derde stand; 7 = grond; 8 = derde stand; 9 = burgerij; 10 = poorters; 11 = ambachtslieden
- 69. 1c; 2d; 3a; 4b; 5g; 6 e; 7f; 8h
- 70. Agrarisch: 500-1000 agrarisch-stedelijk: 100-1500

70.1. (tweede rij)

Agrarische maatschappij500-1000.....	Agrarisch-stedelijke maatschappij1000-1500.....
Landbouw, grootgrondbezitters, horige boeren	Handel, patriciaat, gilden, burgerij; landbouw, grootgrondbezitters, horige boeren

70.2 Handel, gilden

70.3 Handel, gilden, patriciaat, burgerij

70.4. Landbouw, horige boeren, grootgrondbezitters

71. Leerknaap, gezel

71.1. Meesterproef

71.2. Onderlinge concurrentie

71.3. xxx

72. Juist: 4-5-6; onjuist: 1-2-3

73. 1 = meubelmaker 2 = timmerman; 3 = wever

73.1. Ongeschreven, want beeld = ongeschreven (zie **VK 2.3.**)

74. Vroege en late Middeleeuwen (vroeg = agrarisch) (laat = agrarisch-stedelijk)

75. Feodaal komt van feodum = leen

75.1. 1. *Grond*, 2. *aristocratie* en 3. *standenmaatschappij*.

75.2. Stedelijke; kooplieden; gilden; meesters

76. →

76.1. 1= meester; 2 =gezel; 3= meesterproef

76.2. Derde stand (patriciaat)

76.3. Zijde

76.4. China

76.5. Arabische

76.6. Geschreven, omdat het tekst is; én secundair, want het is een verhaal uit 1995

76.7. Verklarende, want er moet een uitleg gegeven worden (omdat ← waarom)

17.4. het verval van de feodale maatschappij

77. →

77.1. Ongelijkheid = standenmaatschappij; onvrijheid = horigheid

78. Dat de koningen (als hoofd van de adel) samenwerken met de rijke derde stand tegen de adel (hun eigen leenmannen).
79. Adel / aristocratie
- 79.1. Grond
- 79.2. De rijke kooplieden
- 79.3. Geld
80. Van horigen 'pachters' maken; privileges verkopen aan de burgers in de steden
81. Adel, want schild, helm
- 81.1. Dat de adel niet meer tegen de geldbezittende kooplieden op kan
- 81.2.. Geldzak (de *f* = symbool voor de 'oude' Nederlandse gulden) verplettert de grondbezitter
82. Politieke
- 82.1. Ambtenaren en huurlegers (adel overbodig en hun grond is minder belangrijk dan geld geworden)
83. Omdat zij de adel hun macht wilden afnemen (de leenmannen waren machtiger geworden dan de koningen in de vroege Middeleeuwen)
- 83.1. Reden = waarom = omdat
- 83.2. **EXTRA VWO: Wat is de reden dat de koningen.....wilden.....**
84. **EXTRA VWO-vraag:** linker: edelman/ 2-de stand: schild, militair
- 84.1. **EXTRA VWO-vraag** rechter: koopman /3-de stand: geldzak (*f*)
- 84.2. **EXTRA VWO-vraag** 0-de stand: horige boeren, ze worden letterlijk onderdrukt, laagste plaats, geen standskenmerken
- 84.3. **EXTRA VWO-vraag** voor de armste boeren is er niets veranderd als de adel vervangen wordt door de rijke kooplieden.
- 85. EXTRA VWO-stof op bladzijde 135-136**
- E. Memento Mori= steeds denken aan je leven na de dood = je leven nu is niet belangrijk, doe wat belangrijk is voor na de dood. Carpe Diem: geniet van het leven nu, want wat er later komt.....
- E.1. 1. invloed kerk minder; 2. kooplieden hebben geld genoeg voor 'sponsoring'; 3. veel herinneringen in eigen land aan Klassieke Oudheid.
- E.2. xxx
- E.3. xxx
- E.4. xxx
- F.

Renaissance = schilderij <links> Middeleeuwen = schilderij <rechts...>	Renaissance = schilderij <links> Middeleeuwen = schilderij <rechts...>
Naam kunstenaar bekend	Naam kunstenaar niet bekend / niet van belang
Menselijke emoties	Geen menselijke emoties
Buitenwereld /omgeving belangrijk	Geen buitenwereld / beeld Maria en Jezus belangrijkst

Met opmaak: Centreren

G.

Middeleeuwen	Renaissance
Memento Mori	Carpe Diem
God centraal	Mens centraal
grond	geld

H. Vergelijkingsschema

H.1. Overeenkomsten

H.2. Beschrijvende, want begint met wat = feit

Vervolg 17.4.

86. ~~grond~~Grond; grootgrondbezitters; wél; niet; ná; hel; rijke kooplieden

87. O R A = oorzaak, reden, aanleiding

87.1.waarom.....reden

87.2.waardoor....oorzaak

87.3.wanneer gaat / door welke gebeurtenis gaat.....<gebeurtenis> beginnen: aanleiding

HIER EINDIGT DE STOF VOOR HAVO/V-MAVO // De HAVO gaat VERDER met opdracht 88

HAVO-VWO gaat verder met opdracht 99

18. Late Middeleeuwen

88. Ga dus eerst naar vraag 94 en de volgende vragen en kom later weer bij 93 terug = vraag

89. 500-1000 AD

89.1. ~~meeste~~Meeste mensen leven van landbouw en wonen op platteland

89.2. 1-ste: geestelijkheid; 2-de adel; (3-de burgerij)

89.3. 1 en 2

89.4. ~~christendom~~Christendom = rooms-katholicisme

90. 1000-1500 ad

90.1. ~~handel~~Handel en ambachten

91.

1. Noordzeegebied	Wol, textiel
2. Oostzee gebied	Hout, graan, vis en pelzen
3. Middellandse Zeegebied	Luxe producten: Porselein, glas, zijde en specerijen

92. ~~verbond~~Verbond van kooplieden uit Nederland, Duitsland, Scandinavië en de Oostzeelanden om elkaar te beschermen

92.1. 1 en 2

92.3. xxx~~xx~~

93. ~~luxe goederen~~luxegoederen

93.1. specerijen, zijde, porselein; ~~luxe producten~~luxeproducten

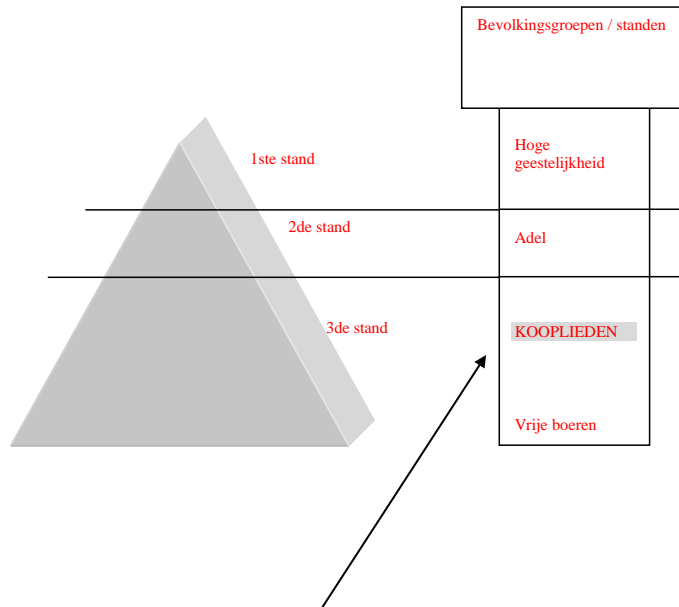
94. ~~oorzaak~~Oorzaak

94.1. Middellandse Zee; Verre Oosten = China, Indonesië

94.2. Italiaanse; Italiaanse; West-Europa

94.3. ~~duur~~Duur

95.

95.1. KOOPLIEDEN / HANDELAREN / PATRICIAAT

95.2. KOOPLIEDEN / HANDELAREN / PATRICIAAT

96. ~~doen~~Doen

96.1.

Onderdelen	Vroege Middeleeuwen 500 – 1000
1. Economie	A. landbouw
2. Sociaal	B. geestelijkheid/adel, vrije boeren en HORIGEN
3. Politiek	C. aristocraten = ADEL
4. Cultuur	D. IEDEREEN VASTE PLAATS = ONGELIJK OMDAT GOD HET WIL

96.2.

Onderdeel	Late Middeleeuwen (1000 – 1500)
1. Economie	A. Landbouw en opkomst van handel . Via het Midden-Oosten komen luxe producten uit Azië op de markt in Europa. Deze producten zijn door de tussenhandel erg duur. Kooplieden kunnen door de handel erg rijk.
2. Sociaal	B. De derde stand wordt uitgebreid met een nieuwe bevolkingsgroep: de kooplieden.
3. Politiek	C. De adel heeft de macht op het platteland, maar in de steden krijgen kooplieden het bestuur in handen.
4. Cultuur	D. Rooms-katholieke godsdienst bepaalt denken en doen van de mensen, maar in de wetenschap en kunst neemt de invloed van de kerk iets af. Dit komt door de invloed van de kennis uit de Arabische wereld.

97.

Onderdeel	Vroege Middeleeuwen	Late Middeleeuwen
1. Economie	Landbouw	Landbouw, handel, ambachten
2. Sociaal	Adel/geestelijkheid ↔ horigen	Adel/geestelijkheid ↔ kooplieden
3. Politiek	Aristocratie	Aristocratie en timocratie
4. Cultuur	Katholieke kerk	Kerk + wetenschap en kunst

98. Ga nu verder met de opdrachten op bladzijde 137 (opdracht 99)

LICHT OP HET OVERZICHT VOOR ALLE LEERLINGEN

99. →

99.1. ~~volgende~~Volgende bladzijde

Het nieuwe eindexamen geschiedenis vraagt van leerlingen overzichts-kennis. Als ze in 4 vmbo, 5 havo of 6 vwo examen doen, moeten ze personen, gebeurtenissen en verschijnselen kunnen plaatsen in de tien tijdvakken.

- ELK TIJDVAK HEEFT EEN EIGEN ICOON
- LEER DE NAAM EN DE JAARTALLEN BIJ ELK ICOON
- KEN DE KENMERKEN VAN ELK TIJDVAK
- IN ELKE TOETS KOMEN OVERZICHTSVRAGEN

Overzichts-kennis (je moet van de hele geschiedenis het belangrijkste kennen) heet met een duur woord: CANON.
De canon zal van tijd tot tijd worden aangepast.

Icoon	Tijd	Omschrijving	Personen	kenmerken
	Voor 3000 v. Chr.	Tijd van jagers en boeren	Cro-Magnonmens	Prehistorie Jachtbetovering (rivierculturen)
	-3000 - +500	Tijd van Grieken en Romeinen	Augustus, Euripides, Julius Caesar, Jezus Christus, Socrates Marius Toet-anch-amon	Proletariërs Griekse stadstaat Jodendom ontstaat Rivierculturen Klankschrift ontstaat
	500- 1000	Tijd van ridders en monniken	Mohammed Karel de Kale Karel de Grote Leenheer rentmeester	Vazallen Hofstelsel Islam horigen
	1000- 1500	Tijd van steden en staten	Regenten Urbanus II meesterknecht	Kruistochten Gilden RK-geestelijkheid wordt <u>een</u> -stand

100. 1, 4, 7

100.1. HAVO-VWO opzoeken of met elkaar oplossen!!